

радычылыгы да нәсид-нәсид инсанлар
з үчүн бөјүк өрнәк ола-
чаг, онлары һәмишә халгын, Вәтәнин, мә-
дәнијәтилимизин тәрәггиси үгрүнда һүнәр,
гаһраманылыг кәстәрмәјә сәсләјәчәкдир.
Халгыны нәчиб бир огул гәлби илә се-
вән сәнәткар өз халгынын үрәиндә вә ха-
тирәсиндә әбәди јашајагәдир.

Сүлејман РҮСТӘМ.
1961.

Абдулла Шаиг язчы, маариф һадими
вә инсан оларәг бизим әдәбијәт тарихин-
дә һадир шәхсијәтләрдән бириндир. Онун
ады инди дә ишыг сачыр, инди дә бөјүк
тәрмәтлә јәд едилер. Ушагларымыз онун
әсәрләринк инди дә мәрәләг охујуб фә-
зәһли хәјәлләрә дәлһырлар.

Бу елә белә дә давам едәчәк. Чүнки
онун нәчиб һәјәти бир чыраг кими һәми-
шә халг үчүн јанмышдыр. Бу чырагын
ишыгында ушагларын да, бөјүкләрин дә
гәлбиндә јалныз хејрхәһ дүјуғлар, хејри-
хәһ арзулар баш галдырмышдыр. Онун
јаздыглары, онун шәхсијәти инсанлара
дәмм јахшылыг төлгин етмишдир. Чүнки
о, јаздыгларында да, һәјәтдә дә дәмм сә-
мими олмушдур... Шаигә сәнмәз мәрәг
вә һәрмәтин дә сирри бундадыр.

Илјас ӘФӘНДИЕВ.
1971.

Шаиг бүтүн фәалијәти вә хәсијәти илә
күмуә иди. Мән фәхр едирәм ки, Шаиг
кими бөјүк бир шәхсијәтин төләбәси ол-
мушам вә бүтүн һәјәтим боју она охша-
маға, халға, Вәтәнә онун кими хидмәт ет-
мәјә чәльишмишәм.

Һәмид АРАСЛЫ.
1961.

Шаигим! Шаирләр ичиндә тәксән,
Тәмиз вичдәнгилә күлсән, чичәксән.
Дулиндән күсмәмиш таныш да, јәр дә,
Сәндән инчимләмиш гарынчалар да...
Кечди гаранлыгдә одлу кәнчилирин,
Хош олсун индики гулагдичлијин...
Әмәлдин гуртулуш, варлыгын сәнәт,
Јәшәсин гардашылыг, бир дә мәһәббәт!

Инди «бир күнәшин зәррәсинк биз»,
Вәр олсун бирләшән дост әлләримиз.
Сәмәд ВУҒҒУН.
1936.

Јүксәлмәк, һәгиги бәхтијәрлыға чатмаг
иствәјрсәнсә, өзүнү дејил, башгаларыны
јашатмаға чалыш. Зира ки, һәгиги бәхти-
яолар чәмијәт үчүн јашајанлардыр.

Абдулла ШАИГ.
1924.

ӘКӘР ШАИГ ОЛМАСАЙДИ!

Әкәр Шаиг олмасајды «Милли гираәти-
миз» јох иди.

«Мүнтәхабәт» нәшр олунмамшыды.
«Әдәбијәт дәрсләриндән мәһрум
идик.

«Түрк (Азәрбајҗан—ред.) чәләнкини»
көрмәмиш, «Түрк (Азәрбајҗан — ред.)
әдәбијәтә»ны ешитмәмишдик. Әкәр бу
китаблар олмасајды мәктабләримиз јох-
сул, мүәллимләримиз јалавач галмышды.
Сөзүн гысасы: онун варлыгындакы әһә-
мијәти лајиглә идрак едә билмәк үчүн
бирчә дәгигәлик јохлуғуну дүшүнмәли!..

Шаигин ијрим сәнәлик бу вәтәнә олан
хидмәти о гәдәр бөјүкдүр ки, вәтәнин она
олан еһтирамындан да... Дүшүнүрәм ки:
бу Сабир һејкәлинин булундуғу мејданча
Шаиг һејкәли илә бәзәнәрсә, нә гәдәр ке-
зәл оларды.

Гафур ӘФӘНДИЗАДӘ.
1923.

«Әдәбијәтчылар нә јәләрлар!»—дејән-
ләрә — «Шаиг нә јалды!» сорачағам...

Микајыл РЗАГУЛЗАДӘ.
1923.

Нә дејирләр! Бәшәрлә фирдовсә*
Денәчәкмиш, дејрилмиш, дунјамыз?!
Бир: «Инсан мөләк олурму?» десе,
Мән дерәм: «Бир инсалы вәр, бакыныыз:
Бу табии-шүәри-мунислә,
Мәнчә, Шаиг нумунәдир мөләнә...»

Икмаддин НҮКМӘТ.
1923.

* Чошкәт.

ХАТИРӘ

КАМАЛ ТАЛЫБЗАДӘ

ҺӘМИШӘ ЈАДЫМДА ОЛАН ИНСАН

АБДУЛЛА ШАИГ
ВӘ НҮСӘЙН ШАВИД
(1928-чи ил)

Ата һатгында оғлуң сөз демәси, хәтирә јазма-
сы чәтиндир. Балка ба'яларина бу, рејир-табин
дә көрүнә биләр. Ејни һисси мән бу кичик јазы-
ны гәләмә алаңда да кечирмишәм. Ата һәр оғлад
үчүн әзиздир, мүгәддәсдир, онун дүшүнчәсиндә,
хәтирәсиндә һәмишә әвәзәдилмәз бир варлыг ки-
ми јашајыр. Буна көрә дә атадан данышаркән
оғлуң һиссә гапылмасы дә мүгүкүндүр. Анчаг
мәвә тәсиклилик вәрән будур ки, атамың — Аб-
дулла Шаигин мүәсирләри, гәләбәләри, гәләм
достлары ону јахшы таныјаблар, һатгында хејли
хәтирә јазыблар, нәһини јаддашындакы хәтәлары
дә нәһир едилгиш әнқин хәтирә материалы ахы-
мында ислаһ етмак охучулар үчүн о гәдәр чәтин
олмаз. Бир дә ки, Абдулла Шаиг јахын кечмиш-
дир вә о мөнчин хәјәлымда, дүшүнчәмдә елә бил
инди дә чанлыдыр, елә бил о мөнчмә һәр күн
данышыр, мәсләһәтләшәр, јол кәстәр, нәһинәт
вәрир. Бәр күн иш јеринә онун мазарынын ја-
нындан — Фәхри хидабанын гаршысындаң кечи-

рәм. Бәр дәфә она, онунла јағашы әбәдијәтә го-
вуман мәһиурларымыза рәһмәт охчурам. Ја-
гын ки, чохлары да белә едир вә һәр күн ону бу
тун дунјасы илә әмәлләри, әсәрләри, дүшүн-
чәләри илә көзүмүн гаршысына кәтирәрәм.

Бәһиәнин јуғары багында онун ири рәсми
асылыб. Јағлы боја илә ишлангыш бу рәсми нә-

те адалды россияст Тофиг Керимов чөпкөт, инсандар, чок жашмы ишпайды, эле бил өзүдүр. Бахшыш, дигитик, эозолордун, ронкич — бар шежи өз жеринде- дир, баят едирсең — беле да ошарык олармы? 25 ил Шаглы бир бинада, гошуулугда жашамыш россиямын мөзөраттоу негизин галарсым. Дамн бир чөпкөтү бахыр, мулажым ва ити колориле эле бил вамишкисе эозолорин, фикирлорини дейди, зарфа- фат едир, нөзө не э тиражымы билиди. Тамшы тардам, гоубуларым, өзө көзлөрдү дейди: эле бил өзүдүр, адам диксинсир... Нөгиттог, Шагт инди да өз өмүндөрдү, көмишш чанлыдыр, көмишш өз аякы узылоры ичоринсандыдыр. Жогин ки, охчуула- ры да, достары да беле hesab едирлөр...

Атамнн 1906-чы илде алымныш бир жазы ма- сасы вардыр. Бөмин масаны бир дафа анам Ша- зарду дахым жениси эле дөйшөмкө, отагын көркө- жини тээзелөмк фикрине дүшүдү, сөрлн-сөлгөлги арвад иди. «А киши, тээ модда жазы масалары калыб, көлөсө бузу дөйшөк тээсизин алатуу». Азамын — бу нураын, мейрибиз инсанлык артусуна дөкө кетмок ата, сути чок агыр иди, онун бар дө- жөжөдү, керик етирмек оша көмишш эн бөжүк мө- нөвдү тээсали олмушду. Анчаг бар дафө бир сөз дөмөдү. Сөзөр «Масам» адлы мөсүр ше-ринни жазды, һамыжа охтуду, мөсөлө өз-өзүнө холд олун- ду — 40 илик дөстдөн арпымал олардымы? Ахы, о, жухусу көчөлөрүнни шайнды, дөринин, севин- жинин дилманчы иди. Әдиб өзүн илорин дөстү- лөп — масасына мурачтоо, чарды. «Габимдө ба- ласын мурачтоо» чарды. Бундан соңра сөз- ишкө эле беле баш-баша вериб мүнтиндөн аддыгым түвөт, эшгмдөн аддыгым һөрәртөлө жени эсер- лөр жаратмаг эн бөжүк эмөлидыр. Гырч илдир бөрөбөр чалышыры... Һәр һалда, сон эсерини де сөин, анчаг сөин өзүриде жазчагам».

Бу һөмин маса иди ки, Шагт өз эсерлорини, елчөз да сон эсерини онун өзүриде жаздышды. О инди да ейн көркөжы илө өз жеринде дурур, анчаг... илдер де өз ишнини көрүр. Инди һәрден онун архасында атамнн адлыны дашыжан һөвөс — бачаца Шагт отурур, шакилн китабарыны вага- лайдыр. Бахырсен, дейрсон, дунянын гөрбө иш- лери вар, эле бил бабасынын өзүдүр — отурушу- дуруш, рефтары, үрәни... Эле бил Шагт өмө- лөү...

Шагт һамыжа, һәр кәсә, һатта эшпәжа беле бу отур рефалы иди. О сакис садагат тимсалы иди. Бөжөк, халга дөмкөз бир сөдагат, рефадардык онун характерини мөш бу хөусиҗити илө баг- лы иди.

Атам аялды расмиҗити сөмөздө, һамы илө тез-тез зарфагаларды, гагылкөпкө, хөуси һөр- төк кестөрү, анана өз ишларинда көмөк дө едир- дү. Анчаг, мөняжале мүнәсибети ата-огул мүнә- сиботинди дафа чок достун, јодаштын мүнәсибө- тисе бөһөзгөйдү. Буна Јахин достлармын эксе- рҗити шайндыр. Айленги бөжүк өвлады иди, атап лал кичикликдөн мөнимил бир бөжүк киши рефтар едир, чалышырды ки, мәндөн айлиги һеч бир сирини киләтөмсөн. Хөусон сон 15—20 илде һез бүтүн атайык етирмәкын эн ичө һөт- лөрдө да көзлөнимкөк шөртлө һез сирдәш ол- мушуду. Тез-тез гагылы-гаршыя отурур, о, дүшүн- чөларини, арзуларын, планларын, бө эән дө јери дүшөндө хатирлорини сөлдөјир, көчлик

мәчәларындан данышыр, сувалдыр верир, мүбә- һисе едир, даима на исө өрнөмлө чалышыры...

Һәр күн ишден гәјдәндә ону Јатагда көрүр- дү. Јөмкөндөн соңра истраһет етмок дөтө иди. Јатмады, мөни көзлөрдү: «Көрөк Камад тәзи ил хөбөрлө көлбө?». Навар едди һамына узанар, о һез мәминҗитлө көнәра чөкилик мәно Јанида Јер едир, арғы, этәса голларанын башымы алтына көнөрдү, бир әл сөзүк дөјшөк едир, шөләсә сөм,ләшш бачаца, ити көзларини бир һөтлөз дикки дурад, эле бил ки, бу Јахылыкын һөш өси- ни анн бир сүкүт ичориниде далмаға чалышыр, соңра һез «Һө вар, һө Јох?» дейи суал верәр, мө- бутатда, эдоби һөјатда һөз Јәһәтлө һөдәлө марә- ланар, өзү ешитдикларини, охудуларынн һез мө- нө сөјлөрдү. Ахыр вахтарда «Исәсидә» алтына көнөрдү, «Крөкөдлө» һө «Кирин» да һө һөз һөз кестөрдү. Көрүрдү ки, артыг гөчалыр, кечә сәт 2-9, бө эән 4-9 гөдөр ојаг галып гәлөм чала, көчөн күндә өз гатар эһмиткөк Шагини енержи- си туканыр, оху дәрәһи дәрәһи.

Дамн Јенилјө һә атч, һәр шеји билмәк иста- гын, күнүн һәр һадисәсиндән хөбөрдәр олмаға- чалышан Шагт үчүн гөчалып әл вермирди, дәр- хәрдү, сәххылдыры. Заманла ајагласна билмөкө оша эзаб верирди. Анчаг һөүлө беле үмидсиз- ләти гаһылыдыр, бу онун һөүлө иди, һөүлө мә- нәдәтлө ийиб иди, бүтүн һөүлө јоју бу күн- лө, сабағын үмидлә јашамышды.

Атам һагғында чок мәчлөсдө сөһбөт ешитми- шөк, чок хатирлөј гүләг асымшан, мәгәлә охлөбү шөр динләшмиш — һамысында асас мәтлөб онун шөхсигәти олуб. һамы ондан шәкир ки дө, насир киши дө, мүдәлн киши дө, хадим киши дө данышып, анчаг илк плана, адәтәт, онун шөхсиг- јитини, инсан икфәҗитлорини чөкибәр. Һәттә ону мәләјә, һөтмөбәр дө охшадылар...

Атам олдуға адн ва сәдә адам иди, һатта онун сәдәлјин һәрден сәдәлөвһүк киши дө көрүндүр. Ушәглә ушәг, бөјүклә бөјүк иди. Мүхтәлиб сө- вијлөлә ва мүхтәлиф пешәли адамларла көрүшөр, өзүн-үзәдә онларла сөһбөт едир, бәла доғрусү, сөһбөт үчүн мөвзу тапарды. Беле көрүшләрә эле бил онун дахили бир етиҗачы варды. Бүтүн бу- ларда бирликлә бу әдилик һез сәдәликлә на һез бир гәри-адиллик дө варды, бир мөна, бир мәгдәд дө әдлин һез олунурду. Шагини мүдәлнлиги һө- вә бәди Јарадкылыгыны ичтими фәалҗитини, фикир дунясынын нәзәрә алаңда бу сәдәлјин әсл мәһиҗитини әдјин көрмөк олур. Бурада халг- дан кәлән, һө һез о гөдөр дө тез һез олмујаган бир кәфҗитәр вардыр. Бу сәдәлик халг руһу илө ашыланымшыды. Шагини, бир һөв, Көрим баба, Арым гызмы, Елоглу, Елман, Гөчпөлдә, Талдыр дөдә киши халг гәдрәмәлларынн төһбилјиндә ки сәдәлјин хатырлардыр. Халг тәфәккүрүндө мөһ- көм Јер тутан достлуг, бирлик, әзбәрлик, гардаш- лык, мейрибандык киши мөһфүмлар Шагт шөх- сигәтинде жени бөһөрү мөна һәсб едир, ромәтик шәирин арзуларынн мәјәсы, гәһнагы өзәифәси- ни көрүр.

Атам һәм дө олдуға мулајим һө рефтарды, сәкит ва еһмәллы, сөһбир һө тәмкили иди, онун һирсләдини, эсбиләшдини, Јахүд башҗасына ошәкәлмәз сөз дөмәсини чөтин хатырлајан олур. Тез-тез бизә кәлән Сөмәд Вүрүг, һөндөсә, анана бу суалы вермәјә охшадылар: «А бадыз,

сөн алаһ, дүзүмү дө һез Мираәнин (о, атамә һөрәткө өләмәтләр оларга Мираә дөјөрдү — Т. К.) сәзә ачыгы тутуб? Адам онун һирсләнмәсөн һез итанә билмир». Анам һез чөһәбәлдә дөјәрди: «АЈ Сәмәд, вәллаһ, јадима сала билмирим, һө һөз». Ики тәһәбәсини хатирәсизин бир һечә сәт- рә нәзәр сала: «Һәр кәсә гаршы эле бир көрүш, эле бир сәләмверини вар ки, гаршысындыкынн мәктөбә әдобијәт һөүлө бу өзүнә чөзб едир. Тәләбәјә күрүшүндә, һәр һөрәкәтларда дө бир киши, һәк кө- рүшдә дәрси верир». Јахүд: «Бир һечә ил әдәбдә онун эсбиләшдини... тәсәдүф етмәдик. Шагт руһундыкы ичәлик һө һисәҗитәр етибары илә эн јүкөб һез инсандыр».

Доғрудан да, атам һәр Јердә — евдә дө, чөмиҗ- ләрдә бө јөүкүләр арасында да, кичикләр арасында да беле иди. Мүдәлнлијин, рефтары, тәмкини һәтәријадан гәјдәндәндә соңра көлән оларла мәктөбәлә һөкимләр, шөғәрт бачылары, мүхтәлиф пешәли сәнаторјла јодашларын онун тәбәттинн мөш бу чөһөтндән хөусүн әһнәләк данышырды- лар.

Атам евдә дө беле иди, хош рефтары илә эн сөрт адамдан даһа чок бизә тәһир кестөр бил- дирди. Бөүмү эле апардыр ки, онун әл кичик арзу- суну беле јеринә јетирәткән һөүлө узылоры үчүн аһәт олмурду. О тез-тез һез бир һөүлө үшәк иди; мөндөн башга бачым Кулабиз ва сөнбәһи- јимиз Илдарынн башына јыгар, һагыл һө лөт- фөләр данышыр, рус өз фарс диндик билдиги шөһлөрә эзбөр охујар, өзү һагыллар удујардыр, даһа чок хөјрхәһ, рөнһимл, уфалы, хошсәҗит- јөт сурәтләр Јаратмаға чалышыр.

Атамнн тәбәттидикө мулајимлик, көврәклик инсанә гағры илә мөһкәм әләғәдәр иди. Дәрда олан һәр кәсә көмөк етмөк, әл тутмаг, дәрдинә шәрик олмаг онун әдәти иди. Кәһәбәлдә оху- јан тәләбәларини чыбина еһмәлчә пул гөјәл, сөн- јачы олан гоһун-гардана мәддә көмәклик кестө- рләр (кәсәб доланамымыза бәһәјәјарәг, беле «төд- бөриләр» үчүн онун хөусүн етиҗачы варды), хө- стөханаја, мәктөбә, һөз дүзәлмәк үчүн мурачөт едөләринн бағасына дүшөр, ишларинә энчәм чө- мөһмиш керн гајытмады. ССРИ Али Советинә депутат сөнилдиги иләрлә дө чөһөтндән иши хөј- лә асатлашырды. Оларла һөди, Јүзлөрә бәла чөк хатырлары кәләр, о бир фәлҗын ишлән бә- ша чадырмәк үчүн һә гәдр чалышырды. Ваг гошумуз руһи хәстә, бир көзү шикәст, анчаг инсан киши чок марәғәд олан Әзизағанә дөмәк олу, һөјәтә о гајтарды, бир һечә дафа хөусүн хөстөханаја дүзәлмәсөн, һәдир дәрмәнларла мү- ләчә едлмәсөн һәл олур. Инди дө о, атамнн һәсрәтлә Јашәјир, киши көрүр ондан данышыр, ады динлиндән дүшүмү.

Һөһтизмидә ағасчылы, һәчбө бир рус гағдыны варды. Онун әри Леонид Фаустович Вунҗетски атамда илгиләбәдән әввәл үзүн мүдәтт реалны мәктөбәдә дөрс дөһиш, соңра һез әлн мәктөбәдә бир Јердә ишләнишләрди. Әри вәфәт едөндән бө- лә, атамла ширәштин данышырды. О бизә кәләр, атамә да анан зарәфәтлә атамә дөјәрди: «Адыһын Је- нө кәлдә». Анчаг өз онларнн сөһбәтләрндә иш- тирак етмәди. Биздән чыхандан соңра бир дөфә

гошушларымызә дөһиди: «Мән өз вәлдеринә һәм јәнидән кәләрәм, Мираә мәним үчүн вәл- дән даһысыдыр. Сәһанын иҗини ондан алы- рәм». Гошушларымыз һәрден зарәфәтлә атамә һөмин гағдымын йөвәһәттин динилә «вәлдерин даһысы» әландырдылар...

Бүтүн булар атамнн, үмүмҗитлә, инсанә мөһәббәтндән ирәли кәлди, бу онун тәбәтти- дик һәмнн чөһәтләр иди ки, Јарадкылыгында демократизмә ва һуманизмә чөһилмиш. Шагт һө 1908-чы илде дөјөрдө ки, «Һамымыз бир ки- шинин зәррәсини, һамымыз бир Јува һөрәнсә- јимиз» мөш инсан һәгдәндә, онун чөмиҗтәдик мөһгәҗи һагғында манифестини елан етмәди. «Инсан» онун аналәшләрдә чөк дө мүзәррөд мөһфум дөјиди. Әсл инсан — чөмиҗитәр үчүн јаша- малдыр, онун төргәтсизин хидмәт етмәлидыр, саф ва тәмиз мөнавиҗтәлә малик олмалдыр, бәһисәсини һүтүгүнә таһдәһәмаәлә, кимсәни истисәр етмәкәләндир. Шагт беле инсанлары эл- әлә вермәк биләшләр, көзәл дүңә гүрәмә һа- гырдур. Онун «башори мөһәббәтндән» мөнасы- ны бу чүр мөүјәнләшдирмәк даһа инандырышкө көрүнә биләр.

Бизә мөз кәлиб-кәдән, инсан Мөһри һәмнәлә достлуг едән бир Нәһәжәмин ады гөк арвад варды, гара, көһнө бир чаршаба бүрүнүб көзәрди. Аймәләндик ушәгарлы чок сөвәр, арабир дағлы мөһәләсидикө евинә дө апардыр. Онуна атам реиҗе јетирмәк үчүн кимсәһез гаршыны өз кәтир- мән, үчүрүн гаршысында дуран бир айлиги фә- ләкәтдән иҗилә етмишди. Бу тәсәдүф атамнн 1923-чү илде «Анабачы» һөкәјәсинин јазмасына сөһбәт олмушду. Гоца гағдынн јашхылыг муғаб- линда һөдәјјә оларәг тохуадуғу јүн чорәбә тәғдәм едәндә, атам онун эһмитә һағғы вермәк истағи- сини эле тәзәблә гаршысымын, руһундыкы ети- рәс о гөдөр күчлү һө азымәтлн олмуш ки, әдиби тәзәлә мурачөт етмәјә, инсан ләғәтти һагғында эсер јазмаға руһландырмышды. «Бәс мән нә едим?» — дөјә дөфәләрлә вердиги суалына «кар вә дилсиз мүһитиндә» чәвәб әлә билмәсәнинә, кә- сыбылғын ачы нәтиҗәләрлә үз-үзө көлмәсәнә баһмәјарәг, өз инсан ләғәттин итирмәзән бу гөчә гағдынын мөһүмнн үксәлдиҗи мөрдәләди- гәдәби һөһәрәтлә һөкәјәсини беле бир сү- зәли битирмәсән үчүн һөјәт материалы вермишди: «Еҗ Күсәк гағдын, сөлдә атлмыш иллик сөһил бир һөјәтин сөнә Јүкәлмин олдуғу ағыр Јүкәлр бели- ни күкүмш, көзлөрнин нуруну алмыш, диләринн тағәтсиз етмиш олдуғу һәлдә һезә олмуш ки, гәлбөни, руһуна тохунамышыдыр? Сән мәнә бөуну аһәтләр?»

Шагт һөјәтда, Јарадкылыгында да һәмнәшә беле инсанлары үстүнкүл верчини, беле инсанла- ры төрәнүм етишмәдир.

Атамнн характериндән мулајимлик, хөјрхәһ- бирләрлиди. Бундә һөһәттин бириндә өзү дө тәсди едир: «Иһәкдән јумшагам, поладдан кәси- ки» — Иһәкдән јумшаг» Шагт бир дөфә дө әјилән, бир дөфә дө фикриндән сапан көрмәдән...

О, әгдәдә, мәсләк адамы иди, һеч бир гәвдә охч идеаллариндан дөһдөрә билмәздү, бу мө һәлдә һеч кимә күһәстә кетмәздә. Идеальнын мәркәзиндә һез, шөһәбәсиз, Әзәрбайҗан, Әзәрбайҗан халгы,

онун азаддыгы во талеји мөселәси дуруду. Шанг өзгөнч во халгы жолунда һәр шејдөн кечмәјо һа-зыр олан бир фәдан иди. 20-чи илләрдә маариф һазирә аһәффәсиндә чалышан көркәмли тәғйичин Мустафа Гүләјев һазирә: «...Зәиф вүчүдлү сә-рә бәһиш Шанг сәглан руһа, сарсылмаз бир әрдәјо мәлиқдәр».

1924-чү илдә Шанг тәләбәләриндән биринчи хәтрә әдәбуна һазышды: «Јүксәлмәк, һәгиги бәхтиһарлыға чәтмәк иһгәјирәсәсә, өзүңү дејил, бәшгәләримә чәтмәтләгә чалыш!» Зира ки, һәгиги бәхтиһарлар чәтмәјет үчүн јаннаһлардыр». Буна көрәдир ки, әдәбин «Вәтән» һәссиндә ел гәһрәма-ны Елман басылмағы һөрмәтдән дүшмәк кияи

мәһаландыран устадына—мәһбур пәһләван Ту-һана е'тиһас едәрәк дејир: «Јанһлырсан, Туған, Вәтәни јетиндирији гәһрәмана басылан бир пәһләван торнағы ифтиһарла олуб әјаға галһи-һлар... Бәли, ифтиһарла. Сәни јетиндириң аһа торнағ аһчағ сәни, һәһми гүһәтәһилә јашаја билһә! Оһа даһа бәјүк гүһәләр һазыһдыр».

«Зәиф вүчүдлү» Шанг беләчә өзү кияи, гәһ-романлары кияи јаннаһыһдыр, өмүр бәју халғ, вәтән јолунда чалышындыр. Халға төһөнәһкә хидәјет онун аһчданһын әһл мукәфаты олмуһ-дур...

1965.

«Кәмирик» Абдулла Шангин нәшр олунма-мыш ше'рләриндәндир. Ини мұхтәлиф авто-графы олан бу ше'рин јазылыш тарихини мүәјәннәшдирмәк чәтиндир. Әсрин онунчу илләрини аһырларында јазылдығыны кү-ман етмәк олар. Мүәллиф, «кәмирик» сө-зүнү сифәти кәмирилмиш, горхунч бир вә-зәјјәтә салынмыш ејбәчәр инсан башы мә-һәһиндә иһләтмишдир.

АБДУЛЛА ШАНГ

КӘМИРИК

Һәкимди јерә, көјә гаранлығ,
Гурмушду боран, гасырға ханлығ...
Иһләрдә һәјәт илә тәбиәт,
Ојнарды өлүм, зүлүм, фәләкәт.
Јоллар гапалы, көләң-кәдән јох,
Дәһшәтләрә гаршы әмр едән јох.
Чанларда сөнүк нәфәсди аһчағ,
Рухларда гуру гәфәсди аһчағ.
Зүлмәт дәнизи чошуб-дәшәркән,
Кия илә фәләкәт ојнашыркән,
Һәр јердә, һәр күн кечид башында,
Учгун дәрәдә, дағлар гашында,
Јалһыз ачы рузкар үғүлдәр,
Гулдурлуғ едәр ачыгы гурдлар.
Сәрхоһ сүрүчү әһиндә кәмләр,
Ач атларә јағдырыр ситәмләр.
Гырмачлар о һәр еһиш, јохушда,
Дәшһыг-дүзәндә, бәркәдә-бошда.

Чиләвләр.

Дур, еј сүрүчү! Јүкүн ағырдыр,
Һејванларынын бели јағырдыр.
Јоллар учурум, сојуг, боран, гар,
Чәкмәз јүкүнү бу јорғун атлар.
Сүрмә, дүшүн, еј гоча, тәләсмә,
Сәрсәр' кими тоз гопарма, әсмә!
Көһнә араба, тәкәр гызышмыш,
Гара гул кими иһләјир јаз, гыш...
Сүрмә, еј гоча, мәңзил үзәгдыр,
Һәр бир кечидин башы дузагдыр.
Аздын јолуну! Һәр тәрәф думан,
Мәһв олду, һејһат, миникләр, аман.
Сәһни симаһы гәһбин кәмирилмиш,
Нә көз көрүнүр, нә үз, бурун, диш.
Дур, еј кәмирик, чәкил бу јолдан—
Рәһбәрлик едәрми көзсүз инсан?!
Сапдын јолу, кетдијин чығырдыр,
Гырмачлама, атларын јағырдыр.
Гыш кәлди, савышды көрдүјүн јаз,
Бу јол тәләсик баша чыкһылмаз.

2 Сојуг вә шиддәтли рузкар.

3 Тәлә.

Дағдыр, дәрәдир, еһиш-јохушдур,
Сүрмә, әмәјин бу јолда бошдур.
Ал ганла биширми хам диләкләр?
Еш илә күләрми бош үрәкләр?
Сөз јох, бу диләк бәјүк диләкдир,
Аһчағ она башга баш көрәкдир.
Аздырды сәни иһад, гүрүрун,
Чәтмәз о јерә сәһни шуурун.
Әфсанәјә дөндү о һәгигәт,
Өлдү о заман ки, аһлы' хилгәт,
Јүксәк идеал оһунла өлдү,
Көзләрдән үзәк хәјәлә дөндү...

Башымын үстә јәнә сөјлә о чанан кәһсин,²
Ејләјиб зүлфүнү рүхсәрә пәришән кәһсин!
Олурам рујинә һәсрәт, де, мәһи гөһмаја

јар,

Едирәм, сөјлә бу чаны она гурбан, кәһсин!
Гарә салсын башына аһиги өлмүшләртәк,
Чешми-шәһләләри пүрәшкә кирјән

кәһсин!

Вурмасын зүлфүнә шанә, үзүнә мәшшәтә,
Де, аман күндү, тез ол, сәри-хураман

кәһсин!

Әчәлим јетди дәһи аһыра ешгиндән онун,
Верәрәм сөјлә јолунда о күлүн чан,

кәһсин!

Еј әчәл, бир нечә сәәт дә мәһә мөһләт

вер,

Башымын үстүнә ол севкили чанан

кәһсин!

Шангин гәһрина бу мисраны иһшә еләјин:
Мүтрүбү чәнкү зану сағәру мәһтан

кәһсин!

1 Зәкәли.

2 А. Шангин илк көңһлик илләриндән һиндија кияи нәшр олунмамыш гәзәлләриндиридир.

